

Passeig per l'obra d'Esther Boix

CORREDOR MATHEOS, Josep; CARANDELL, Josep M.; MIRALLES, Francesc; SUSANNA, Àlex.
Esther Boix.

Àmbit Serveis Editorials, SA, Barcelona, 1993.

Pulcrament editat per «Àmbit Serveis Editorials, SA», de Barcelona, acaba d'aparèixer el catàleg de l'obra completa (pintures, dibuixos, gravats) de l'artista Esther Boix, nascuda a Llers. Es tracta d'un volum que inclou 675 reproduccions, algunes en color, ressenyades per ordre cronològic, i quatre estudis sobre l'obra de l'autora, deguts a Josep Corredor Matheos, Josep M. Carandell, Francesc Miralles i Àlex Susanna.

Corredor Matheos distingeix dues etapes –a diferència dels altres ponents, que en reconeixen tres– que tindrien per eix divisorri l'any 1975. Mentre que en la primera observa un caràcter aspre de la forma i uns contrastos pronunciats del color, en la segona la pintura esdevé més suau i els contorns, atenuats, es fan imprecisos. La força –afirma– és substituïda per la sensibilitat. Hi ha una sensació de transparència i levitat. La primera etapa correspondria a un cert rebuig del món –règim del general Franco–, manifestat en la concepció de la pintura com a eina de combat. Entre 1975 i 1980 té lloc la major transformació. La mateixa artista l'anomena «època del cant», marcada pel ritme i l'intent de plasmar la dimensió interior de les coses. El color i la forma es fan fonedissos en una comuna vibració, entre jaspiats i tons entremesclats. «Tot, assossegat i assossegador –apunta Corredor Matheos–. L'artista s'ha reconciliat amb el món, és a dir, amb si mateixa».

Josep M. Carandell tracta el període comprès entre 1946 i 1970. En els primers quadres de l'autora, prevalentment interiors, hi endevina, darrera el seu academicisme, un distanciament i una fredor que permeten copsar un sentiment d'amargor. A partir de 1952, quan Esther Boix torna de Madrid, influenciada per l'art de Solana, els temes, d'origen literari i ambientació camperola, s'expressen amb un dramatisme que se sus-

tema en la lletjor i l'adversitat. L'estètica noucentista cedeix a un expressionisme que reflecteix el sofriment dels homes. Després d'un viatge per Europa (1954), Esther Boix adquireix, segons Carandell, el seu propi estil, lliure d'influències directes. Hi predominen els paisatges urbans sobre els interiors i les figures humanes. Faraldo comentava en la seva crítica a la primera exposició d'Esther Boix a Milà: «La seva pintura aconsegueix alguna cosa més que agradar, fa pensar. Va més enllà dels ulls, s'apodera de quelcom d'íntim. Posseeix una calma més torbadora, en la seva absència de dramatisme, que moltes formes inclements». Carandell subratlla aquesta «calma torbadora», aquest conflicte latent, enfront del patetisme dels quadres anteriors, ara contingut. És com si contemplés el bell món obert amb reserves, afirma.

En aquest període s'inicien els paisatges naturals, amb un toc de lirisme més explícit. Hi torna a aparèixer el contrast: el tronc assecat i el rebroll que brota, l'arbre abatut i

els homes que passen vora seu. Altres quadres, més emmarcats dins el realisme social, reproduïxen escenes on contrasten la naturalesa i la tècnica. Com a contrapartida, sovintegen les plasmacions de la vida artesanal, popular, senzilla. En la dècada dels seixanta, el figurativisme d'Esther Boix es distancïa del realisme naturalista. Els volums cedeïxen als plans i el color s'enriqueïx. El cel, el vent i l'aire són copsats en un ritme que els dona aparença de corporeïtat.

El 1964, l'autora entra a formar part del grup Estampa Popular, de Barcelona, que pretenia fer un art basat en gravats de fàcil comprensió i amb una intencionalitat de crítica polític-social. Hi aporta prop de deu linogravats, que juguen amb l'oposició del blanc i el negre. Els quadres d'aquests anys reflectiran la comunicació i la solitud en espais tancats que esdevindran tema recurrent. Clou aquesta etapa la «Sèrie dels coloms», on s'analitza, a través del joc dels nois i els homes amb els coloms, símbol de la pau, actituds polaritzades com l'agressivitat i la quietud interior, la passió i la calma. Carandell observa la sincronia d'aquesta sèrie amb *La Plaça del Diamant*, de Mercè Rodoreda, on els coloms, com en els quadres d'Esther Boix, esdevenen símbol de la ingenuïtat, la puresa, la llibertat. És una polarització constant entre l'esperança i el deseiïment, entre la voluntat de comunicació i l'aïllament. La dialèctica feta llum i fosc, rostre eixut i tonalitat blanca.

Francesc Miralles estudia l'obra compresa entre 1971 i 1979. Matisa, d'entrada, que si bé la temàtica i la finalitat dels quadres s'insereïxen dins la pintura de denúncia social, el seu llenguatge no pot encabir-se en el pop art o el realisme social, que eren les plataformes que solien utilitzar els artistes amb inquietuds semblants.

El 1971, Esther Boix inicia un nou tema en la seva producció pictòrica: l'explotació de la dona, des d'una perspectiva simbolista. Corresponen a aquest moment els quadres de la sèrie «Dianes». El 1972 enceta la «Sèrie del pa», on es denuncia la transgressió del dret fonamental a una alimentació suficient. Miralles hi destaca el patetisme d'un quadre (cat. núm. 215) que representa una dona ajaguda, que fa un crit desesperat. Els seus pits són talment dianes i duu un pa al ventre com si fos un fetus.

A partir de 1973 hi ha una inflexió en l'obra d'Esther Boix, que esdevé menys punyent. La dona apareix ara immersa en un paisatge. S'albira un nou motiu de

compromís: l'ecologisme, que donarà pas, al cap d'un any, al protagonisme de la natura, abstractada. El color, matisat i filtrat en mil gammes, esdevé determinant en l'assoliment del matís. Però hi apareix l'altra cara, la de denúncia: natures embordejades per la mà de l'home. Desembocadures i desguassos infligint l'estigma de la mort al seu entorn. En la segona meitat dels anys setanta, el paisatgisme adquireix carta de naturalesa. De mica en mica, el fibló de la denúncia va obrint una esclletxa a la visió esperançada de les coses, com a remolc dels canvis polítics del país. Els colors i el ritme de la composició guarden una aèria harmonia. Els contorns es difuminen en una conjunció de volums que a penes insinuen elements de figuració.

La tercera i darrera etapa (1980-1982) és analitzada per Àlex Susanna. «En aquests moments –assegura– i des de fa ben bé una quinzena d'anys els pinzells li canten a les mans. L'aravaten, se l'enduen impensadament cap a uns camps, uns turons, uns boscos, uns celatges, uns ciutats o uns països, uns àmbits de difícil dir». Per això el poeta i crític l'anomena «època del cant», en què l'autora es deslliura del llast dels compromisos històrics, per transmetre un missatge de radiant lluminositat. Els paisatges i l'home apareixen transmudats, eteris, pristins, dotats d'una delicadesa cristal·lina. Montserrat Vayreda ha remarcat també, en la darrera obra d'Esther Boix, la presència de l'element vegetal ornat d'una multiplicitat de cadències i tons, com reverberats pel miralleig d'una pàtina d'aigua. La subtilitat, el detallisme, la fluctuació de colors i espais són el registre que permet valorar l'alè vital de l'autora. Transparència i complexitat són les qualitats que Àlex Susanna destaca com a característiques d'aquesta darrera etapa, on la visió no s'atura en els sentits sinó que cerca ser intel·lectualitzada. Maria Àngels Anglada expressa ben gràficament aquesta darrera etapa quan diu que els savis, quan van aplicar els raigs X a les teles d'Esther Boix, van descobrir-hi un «pacte amb la primavera i l'alba».

El volum inclou tant una exhaustiva bibliografia de l'obra boixiana com una relació dels llibres i escrits que ella ha publicat entorn de l'art i les seves manifestacions. Finalment, una cronologia, amb documentació gràfica, ressegueix els diversos fets i esdeveniments que han marcat la trajectòria de la il·lustre artista de Llers.

Jordi Pla

Promoció del gos d'atura

GÓMEZ-TOLDRÀ, Salvador
El Gos d'Atura Català.
Ediciones Cinófilas.
La Garriga, 1993, 172 pàgs.

El tema de la protecció de les nostres races no ha tingut un excessiu relleu en la represa cultural. Almenys, no ha merescut tanta atenció com altres qüestions, com el patrimoni artístic o arqueològic, o tot el que fa a les construccions de caràcter històric. «Sintonitzem més amb les pedres que amb la carn?» El gos d'atura català és l'única raça canina catalana oficialment reconeguda, i actualment no té tanta utilitat per a la ramaderia, com per a animal de companyia. El gos d'atura és ja conegut a mants llocs de l'Estat, i fins i tot ha arribat a Mèxic, Perú i Israel. Pensem però, que l'expansió del gos d'atura català ha de ser gradual, a mesura que els exemplars estiguin perfeccionats al màxim, quan tinguin més uniformitat racial. És la normalització que exigeixen tots els productes per a l'exportació.

Salvador Gómez-Toldrà comprèn tot això molt bé. Hi ha persones, com ell, el nom de les quals assegura un exhaustiu i vis-

cut coneixement del tema que tracten. Gómez-Toldrà estima el protagonista del llibre, el gos d'atura. I a més, tot el text li traspu aquest sincer sentiment. L'autor aplega en aquesta obra gran part de la poca informació aprofitable que es troba, junt amb la molta que ell sap, i s'arrisca a ordenar-la tota. *El Gos d'Atura Català*, escrit en castellà, és, en aquest sentit, tot un encert.

El llibre consta de dues parts. La primera («El Gos d'Atura Català en la Història y en la Cinofilia», pàgs. 13-96), s'enceta amb un capítol dedicat als orígens de la raça (pàgs. 13-18), el primer estàndard (pàgs. 19-22) i l'oficial actual (pàgs. 23-26). Alguns capítols estan redactats per criadors especialitzats: Àngel Jorba, Josefina Gómez-Toldrà, Jordi Carulla, Elena Colls, Agustí Toniatti, M. Carme Bartra... Hi ha moltes dades inèdites, fruit de l'ampli coneixement de l'autor sobre aquest tema. També s'hi reflecteixen els concursos de gossos i ramats. El tema històric hi és amplament documentat. Hi ha, això sí, una certa sensació de que el lector ja està familiaritzat amb el món cinòfil i, més concretament, amb el món en què es mou l'autor. L'aparent barreja d'informació –aquí una relació de campions d'Espanya, allà una relació de criadors...– sembla respondre més a un haver anat abocant tot el que l'autor sap –i que no és poc– sobre el tema–.

La segona part («El Gos d'Atura Català, Perro de Trabajo», pàgs. 99-110) és dedicada als concursos de Castellar de N'Hug i de Ribes de Freser, i a la funcionalitat pastoral de la raça. Segueix un bigarrat apèndix: «El Gos d'Atura Cerdà» (pàgs. 113-119) –i altres varietats–, «El Club del Gos d'Atura Català de España» (pàgs. 121-122), una conclusió, «Por qué he escrito este libro?» (pàgs. 123), una taula de «Vencedores de las Monográficas del Club» (pàgs. 124-125), clubs de la raça (pàg. 126), bibliografia (pàgs. 127-128) –ordenada cronològicament–, afixos de la raça i denominacions

APPENDIX II

LE BERGER CATALAN (EL GOS D'ATURA CATALÀ)

Resumè de l'oeuvre: Salvador Gómez-Toldrà
Traduction: Paquita Kriens